نویسنده:پوهندوی آصف بهاند تاریخ:۲۰۱۵/ ۰۵/ ۳۱

د کوچنیانو ادبیات

تاريخي پس منظر، اوسنی حالت

یولسمه برخه

په دې وېبپاڼې(kitabtoon.com) کې به اوس د آنلاین شوو کتابونو له ډلې څخه د نمونې په توګه څو کتابونه په مفصل ډول معرفي کړم، محتویاتو ته به یې نظر وکړم چې څه په کې راغلي دي؟ څومره د کوچنیانو له پاره ګټور دي؟ مواد یې له اوسنیو شرایطو او غوښتنو سره سمون لري که نه؟

لومړی: یوه لمن کیسې:

د کوچنیانو له پاره دا ګټور کتاب د ښاغلي محب زغم په قلم لیکل شوی دی. ښاغلی ډاکتر زغم پرته له طبي مطالبو، د ښه هنري ذوق او عالي استعداد له مخې په هنري ادبیاتو کې هم تخلیقات کړي دي. د شعر او ادب په باب نظریات، شعر، ناول، لنډې کیسې او ... یې لیکلي دي. ډاکتر زغم هم په خپل مسلک(طب) کې او هم د ادبیاتو په ډګر کې د ماشوم او کوچني ژوند او روزلو ته په بنیادي ډول پاملرنه کړې ده، چې دا د نوي ټولنې د نوي نسل درکول، ورباندې پوهېدل او دهغوپېژندل دي. د هغوی د ستونزو پېژندل او ورته د حل لارې لټول دي، ډاکتر زغم دا کار کړی او د حل د لارې په توګه یې عملي کار ورته کړی، کیسې یې ورته لیکلې دي او د راتلونکو زیږېدونکو ماشومانو اروايي ستونزو د مخنیوي له پاره یې ډېرې ګټورې ژباړې کړي چې ښه بیلګه یې همدا کتاب(یوه لمن کیسې) دی چې له اردو ژبې نه یې پښتو ته اړولی دی. د دې کتاب لوستل مشرانو او کورنیو ته لکه ډیوه لار ښود په لاس ور کوي چې د ماشوم د رواني سلامتیا له پاره له هغه سره باید څه ډول چلن وشي.
زه نه غواړم دلته د ده پرتولو علمي او هنري هڅو وغږېږم. دا یو جلا بحث، بله پانه او علیده فصل دی. که خیر و بیا به یا زه یا کوم بل څېړونکی کار پرې وکړي. دا دی له نیکه مرغه چې د خپلو تخلیقاتو په سلسله کې یې کوچنیان هم نه دي هېر کړي. د ښووني روزني او د کوچنیانو د ادبیاتو د یو ښه فعال په ډول د دې ساحې د نورو قلموالو په څنګ کې د یو زړه سواندي فعال په ډول کار کوي، قلم چلوي او د دې وطن د راتلونکې په خاطر یې د نوي نسل روزلو ته په عقیدې درلودلو سره پر له پسې هڅې کړې چې یوه ښه بیلګه یې «یوه لمن کیسې» دي.
په «یوه لمن کیسې» نومي ټولګه کې ټولې اوه(۷) کیسې راوړل شوي دي. هغه اوه کیسې دا دي:
ملګرتیا، وز وزی، ببرک او تلویزیون، چینجی په نوکانو کې، بنجر، پاپي په څه شي پسې ګرځېده او شپه په ځنګل کې.
د ماشومانو او کوچنیانو د روزلو په برخه کې د بیلابیلو هیوادونو کارپوهان دې پایلې ته رسېدلي دي چې انځوریزې کیسې د کوچنیانو ډېرې خوښېږي او د دوی پر ماشوم ذهن باندې یې تاثیر ډېر ښه او مثبت وي. د همدې علمي منل شوي اصل له مخې په ټولګه کې له هرې یوې کیسې سره، په کیسې پورې اړوند انځورونه هم راوړل شوي دي.
د هرې کیسې په پای کې، د کیسې په متن او محتوا پورې اړوند د کوچني د آزمویلو له پاره درې پوښتنې راوړل شوي دي. دا د ښوونکو، میندو پلرونو او نورو مشرانو کار دی چې څه ډول په مطالعه کې کوچني ته لار ښوونه وکړي او د همدغو پو ښتنو په پوښتلو سره یې و آزمیي.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په خیر و لولئ

د دي کتاب د کیسو په ترڅ کې، کوچنیانو ته د دوی په ژبه ویل کیږي چې باید په تلویزیون کې څه وګوري، څه ونه ګوري. کوچنیان باید د لویانو له پاره په خپریدونکو پروګرامونو باندې خپل وخت تیر نه کړي او یوازې د دوی له پاره برابر کړي مسایل تعقیب کړي. ځکه چې هر څوک له خپل عمر سره سم باید پروګرام ولري د مشرانو او یا ځینو منفي شیانو تقلید ونه کړي. لکه د همدې کتاب(یوه لمن کیسې) د «ببرک او تلویزیون» په کیسه کې.
د دي کتاب ټولې کیسې په داسې روحیه او محتوا برابرې شوې دي چې د هغو له لارې لیکوال غواړي د کوچنیانو په ذهن کې د هڅې، کار، فعالیت، دوستۍ، مرستې او متقابل درناوي حس پیاوړی کړی. خو لیکوال باید په خپلو کیسو کې ځینو داسې منفي ټکو ته پام شوی وای او په خپلو کیسو کې یې نه وای مطرح کړې چې د کوچني په راتلونکي ژوند کې د یو منفي ټکي په ډول رول لوبولای شي. لکه د سپیو جنګول او د جګړې او وینو تویلو له لارې څه لاس ته راوړل.
په کیسه کې د مرستې، دوستۍ او ملګرتیا په ټکي ټینګار شوی، خو د جګړې او د جګړې له لارې ژوند پر مخ بیول، دا به کوچني لوستونکي ته څه په لاس ورکړي. زموږ ټولنې او خلکو دا څه کم ځلوېښت کاله د جګړې په غږ او د باروتو په بوی کې ژوند کړی، قلموال باید داسې څه وکړي چې د ادب په ښکلو تورو سره دغه بوی او دود ورنه هیر کړي. همدغه ماشوم چې دا کیسې لولي، هغه په دې بوی او دود کې زیږیدلی دی. جګړې او وینې تویولو یې پر بدن او ذهن بې شمیره منفي اثرونه پریښي دي. موږ باید داسې څه وکړو او ولیکو چې هغه ورنه هیر کړو او د نوي ژوند او نوي تمدن یو ښه ځیره ورته انځور کړو څو د هغه په ذهن او ضمیر کې د باور ځلې په پاخه ډول ودان او لوړ کړو. که لیکوال په همدې کیسه کې یوازې دومره اشاره ورته کړې وای چې جنګ کول ښه نه دي او د جګړې له لارې څه لاس ته راوړل هم ښه نه دي، نو به ډیره ښه وای.
د دې خبرې کول اړین ګڼم چې له دې خبرو نه زما موخه د ښاغلي زغم او د ده د آثارو نقد نه دی، دا زما یوه دوستانه مشوره ده چې که په پام کې ونیول شي، نو ښه به وي. که د ارزونې مسآله وي، نو زما له پاره د ښاغلي زغم کار په علمي او فرهنګي دواړو برخو کې په ډیر څه ارزي او زما د امید سترګې ده ته او ده ته ورته نورو قلموالو ته ور اوړي.
په ټول کې د دې ټولګې کیسې پرته له ډیرو لږو منفي ټکو نه، نورې ټولې کیسې ګټورې او د ښې تربیوي جنبې درلودونکې کیسې دي چې په ښه ادبي بڼه لیکل شوي او د کوچنیانو ژبه او روحیه په کې په نظر کې نیول شوې ده.
مینه وال کولای شي په دې لینک کې یې ولولي:
http://kitabtoon.com/mashomano-narhai/kessay/456-yawalamankesay

دويم:ستوري(د ماشومانو له پاره شعرونه):

دا د کوچنیانو له پاره د علم ګل سحر د شعرونو ټولګه ده چې د مصور بنسټ له لوري د ننبتر د دوديزې مشاعرې په وياړ خپره شوې ده. په دې شعري ټولګه کې د کوچنیانو له پاره د سحر صاحب دوه ویشت(۲۲) ټوټې شعرونه له انځورونو سره راوړل شوي دي چې له ډیرو اړخونو د ستاېلو وړ دي.
ښاغلی سحر مسلکي لیکوال او ښوونکی دی، دی په شعر اوادب کې مسلکي زدکړې لري، کلونه کلونه په ټولګې کې استادانو ته ناست دی او د همدې مسلک یعنې ادبیاتو زدکړې یې کړې دي د همدې له پاره او د هغې مینې په خاطر چې د وطن له نوي نسل سره یې لري له خپلې لاس لرلې خزانې(شعر اودب) نه یې په ځای استفاده کړې او هغه یې د ادبي آثارو په بڼه د کوچنیانو مخې ته د کوچنیانو په ژبه د دوی د ادبیاتو په نامه د دوی مخې ته ایښې ده.ښاغلی سحر د ګڼو ځیرنیزواو ژباړو تر څنګه په شعر او نثر کې هم آثار لري او د کو چنیانو له پاره یې له دې اثر(ستوري) نه پرته د « چرګه او کوتره » په نامه د ماشومانو له پاره دکیسو یوه ټولګه هم چاپ کړې ده.
ښاغلی سحر د یوه مسلکي لیکوال په توګه توانیدلی چې د دې ټولګې په شعرونو کې د کوچنیانو ځانګړې ژبې او رواني حالت ته په پام سره، د هغوی غوښتنې او پوښتنې په خپلو شعرونو کې په پام کې ونیسي. څه چې اوسنی وخت ایجابوي، سحر په علمي ډول په خپلو دغو شعرونو کې په پام کې نیولي دي. دا یې بېلګې دي:

کمپیوټر

دا مې کمپیوټر دی

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیرلو مخکې په ځیر و لولئ

له هر ځای نه خبر دی
هر راز معلومات لري
رسمونه هم ډیر زیات لري
کاږمه رسمونه کي
ساتمه نوټونه کي (ستوري، ۳۴ مخ)
http://kitabtoon.com/mashomano-narhai/kessay/449-stori

جګړه

دا جګړه کړي خدایه ورکه
شي مي کړکه له ټوپکه
موږ د سولي ژوندون غواړو
د الله په پراخه ځمکه
د انسان په نامه یاد یو
دښمني نه لرو کړکه
ټوپک ایسته کړه اوږي نه
د خپل ورور دښمني مه کړه
چي د ډزو آواز ورک شي
بیا به خوب وکړي نانځکه   (ستوري، ۳۵ مخ)
http://kitabtoon.com/mashomano-narhai/kessay/449-stori

د کوچنیانو له پاره د ښاغلي سحر د شعرونو په دي ټولګه کي تر ټولو مهمه او جالبه خبره چي پام ورته شوی دی هغه دا ده چي د کتاب انځورونه د کوچني په هنرمندو ګوتو ایستل شوي دي او د کتاب په پای کي د کوچني یو عکس او د هغه دا جملي راوړل شوي دي:
«دوستانو سلام!
د دي کتاب د شعرونو له پاره انځورونه ما کښلي. زه روښان زرمتی، د پکتیا ولایت د زرملي ولسوالی اوسیدونکی یم. رښتیا کله، کله کیسي هم لیکم. که تاسو هم کیسي یا شعرونه ولیکل، انځورونه به يي زه ورته وکاږم، وعده ده.
روښان زرمتی»
د دي کوچني په هنرمندو ګوتو ایستل شوي دا انځورونه او له دي شعرونو سره يي چاپول، که له یوي خوا د هر شعر محتوا منعکسوي او د دي رسمونو انځورګر تشویقیږي، له بلي خوا نه هغه کوچنیان چي دا کتاب لولي او انځورونه ګوري، هغوی هم تشویقیږي او د یو بنه ، مثبت هنري فرهنګي کار ته هڅول کیږي.

دریم:مغرور میری:

د کوچنیانو ادبیاتو د غوړیدني او بډاییني په برخه کي د مصور بنسټ د فعالیتونو په لړ «مغرور میری» بل د حساب وړ ګام دی چي اخستل شوی دی مغرور میری(د کوچنیانو له پاره د درویشت لنډو کیسو ټولګه) ده چي له اردو ژبي څخه ښاغلي بارکوال میا خیل پښتو ته را ژباړلی دی او مصور خیرندوی بنسټ په کابل کي په ۲۰۱۰ کال د چاپ په ګانه سمبال کړی دی.
د دي کتاب په باب او په اوسني وخت کي د کوچنیانو د ادبیاتو د څرنګوالي په باب مي د ښاغلي صدیق الله بدر په قلم یوه ګټوره او د قدر وړ مقاله تر سترګو شوه چي په ۲۰۱۰ کال کي د کتاب له چاپ سره سم يي لیکلي او «کلید ګروپ» ویبپانه کي يي خپره کړي ده. اړینه يي ګنم چي د موضوع د لا روښانتیا له پاره يي ځیني برخي را واخلم:
« په افغانستان کي د ماشوم د ادبیاتو د ودي له پاره هڅه یو اساسي ضرورت دی، خو زموږ په ټولنه کي له پرونه تر ننه په دي برخه کي هڅي خوري وري دي او پوره انسجام نه لري. کله کله زموږ ځیني لیکوال د دغي اړتیا په

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکي په خیر و لولئ

پوهيدو د ماشومانو له پاره کيسي او تراني ليکلي يا له نورو ژبو راژباړلي دي، خو ډېر څله يې د چاپ له پاره امکانات نه دي موندلي.
په تيرو نهو کلونو کې نړيوالي ټولني په بيلابيلو برخو کې د ودې او پرمختګ له پاره ډېري مرستي وکړې، خو دغه مرستي په ځای ونه لګيدې او موږ لا هم له ګڼو ستونزو سره مخ يو.
ډېری کارپوهان په دې باور دي چې د نورو ټولنو ترڅنګ د موږ او ماشوم په نومونو يو شمير ټولني جوړي شوې، خو دا چې د دغو ټولنو په سر کې کارپوه او خواخوږي کسان نه دي راغلي، هڅې يې تر ډېره نمايشي او يوازې په زيات لګښته غونډو جوړولو متمرکزي وې. حال دا چې په کار وه، دغه ټولني د ترلاسه شويو مرستو پر بنسټ د موږ او ماشوم په برخه کې د ماشوم د ادبياتو له پاره هم هڅې کړي وای چې يې نه دي کړې.
ډېر څله يو شمير مدني ټولنو د خپلو نورو کارونو ترڅنګ دغه مسئله د يوې اړتيا په توګه طرح کړې، خو په دې برخه کې يې بيا عملي اقدام ته زړه نه دی ښه کړی.
د نړی په کچه د ماشوم د روزني له پاره په پراخه کچه د ماشوم ادبياتو ته ډېره توجه کيږي او په دې برخه کې په زرګونه کتابونه چاپ او خپرېږي، خو د افغانستان ماشومان له دې توجه بې برخي دي، په تيره بيا د دغه هيواد د لرو پرتو سيمو ماشومان. د پايتخت په ګډون په ښارونو کې استوګن ماشومان تر ډېره بريده هم د ژوند له بيلابيلو خوندونو برخمن دي او هم کتابونو ته ښه لاسرسی لري. د لري پرتو سيمو ماشومان نه يوازې دا چې د ژوند له لومړنيو اسانتياوو برخمن نه دي، بلکي د کوليو او بارتو په سيوري کې ژوند کوي، په ډېری دغو سيمو کې حتی ماشومان ښوونځيو ته له تګ نه هم بې برخي پاتي دي، څه ورسي دې ته چې د دوی د فکري روزني له پاره ممد کتابونه ورته ورکړل شي. دا هغه اندېښنه ده چې بايد په جدي توګه ورته پاملرنه وشي.
يو شمير افغان فرهنګيانو په دې وروستيو کې دغي اندېښني ته په پام په يو جالب اقدام لاس پورې کړی. دغو فرهنګيانو د ماشوم د ادبياتو د ودې او بداينې او د افغان ماشومانو د فکري روزني له پاره د (مصور) په نوم يو بنسټ پرانيستی چې په دې برخه کې د نورو هڅو تر څنګ ماشومانو ته کسيه ييز، انځوريز، معلوماتي او شعري کتابونه هم چاپوي. دغي ټولني له يوه کال راهيسي ۲۲ عنوانه کتابونه چاپ کړي.
تيره اووني دغه بنسټ دوه نور کتابونه هم چاپ کړل. ويل کيږي چې د دغو کتابونو ډېره برخه به لري پرتو سيمو ته ورل کيږي او پر ماشومانو به توزيع کيږي.»
http://tkg.af/pashto/culture-and-art/book/3401-د-ماشوم-د-ادبياتو-د-ودې-يوه-ښه-هڅه

مخکي هم وويل شول په مغرور ميږي کې درويشت لنډي کيسي راغلي دي او ورسره په پيل کې يو توټه شعر چې له جګړې او وژنو نه د يو ماشوم دار ښيي. وروسته له هغه د کتاب د ژباړن ښاغي باركوال مياخيل سريزه راوړل شوې ده. په سرسزه کې د کوچنيانو د ادبياتو پر مهم والي خبرې شوې دي او لويان يې مکلف ګڼلي چې د نوي نسل روزلو ته له کومې لارې څنګه پام وکړي. ده ټينګار کړی چې د کوچنيانو د ادب برخه خواره ده او بايد پاملرنه ورته وشي. دی د خپلي مقدمې په يوه برخه کې وايي:
«... ما هم د ګلاليو کوچنيانو د ادبياتو نيستی ته په پام سره دا خبره حس کړې ده چې موږ بايد د لويانو تر ادبياتو د کوچنيانو د ادبياتو پياوړي کولو ته زيات پام وکړو، خو دا کار ښايي يو څه جدي پاملرنه و غواړي، ځکه کوچنيانو ته د شعر، کيسي يا کوم بل څه تر ليکلو مخکي ليکوال او شاعر بايد کوچنی شي، د کوچنيانو نړی ته سر ور ښکاره کړي، په دې مانا چې د کوچني احساسات، طبعه، غوښتني او هيلي په پام کې ونيسي او بيا ورته د هغوی په ژبه ليکنه وکړي ...»
http://kitabtoon.com/mashomano-narhai/kessay/146-maghror-megai

کله چې د «مغرور ميږی» متن ته لوستونکي ننوزي، ليدل کيږي چې ژباړن ډير په ځای او په شعوري ډول داسي کيسي د ژباړې له پاره انتخاب کړي دي چې هلته کوچنيان او تنکي ځوانان په خپله کرکترونه دي او ځان په کې ميندلای شي، د همدې له پاره ويلای شو چې د دې کيسو روزنيز اړخ قوی دی او په کوچنيانو باندې ډير ژر او مثبت تاثير کولای شي.
د يولسمي برخي پای

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکني د ليکنيزې بني پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکي په خير و لولئ